

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра психології та педагогіки розвитку дитини

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. завідувача кафедри
 Леся КАРНАУХ
«25» серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ

для здобувачів першого (бакалавського) рівня вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Освітня програма «**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА**»

Робоча програма *Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям* для здобувачів першого (бакалавського) рівня вищої освіти, освітньої програми Дошкільна освіта, спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Розробники: **Трофаїла Наталія Дмитрівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри психології та педагогіки розвитку дитини

Протокол від «25» серпня 2023 року № 1

В.о. завідувач кафедри психології та педагогіки розвитку дитини

(доц. Леся КАРНАУХ)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії факультету

Протокол від «30» серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії факультету дошкільної та спеціальної освіти

(доц. Ольга БУТЕНКО)

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	90/3	90/3
Курс	3	3
Семестр	6	6
Кількість змістових модулів із розподілом:		
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, у тому числі:		
Аудиторні:		
Лекційні	44	10
Семінарські / Практичні	22	6
Лабораторні	12	4
Самостійна робота	10	
Індивідуальні завдання	40	70
Форма семестрового контролю	6	10
	екзамен	екзамен

2. Мета й завдання навчальної дисципліни

Мета: полягає в опануванні студентами інтегруючої дисципліни, що дозволяє відслідкувати процес входження особистості в дошкільному дитинстві в конкретне середовище, що оточує дитину безпосередньо (природне, предметне, соціальне).

Основними *завданнями* навчального курсу є формування у студентів відповідних умінь і навичок:

- поглиблення та уточнення знань студентів про значення ознайомлення дітей з суспільним довкіллям;
- ознайомити з метою, завданнями та змістом провідних концептуальних, базових та варіативних програмових документів з актуальних проблем методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям;
- опанування змістом державних та варіативних програм щодо ознайомлення дітей з суспільним довкіллям з метою підготовки до засвоєння методів і прийомів навчально-виховної роботи;
- ознайомлення студентів із можливостями використання різноманітних об'єктів і явищ природи у роботі з дітьми дошкільного віку, самостійного набуття суспільно-знавчих знань шляхом спостережень та експериментів;
- формування теоретичної бази знань про завдання, зміст, форми та методи роботи студентів при ознайомленні дітей дошкільного віку з суспільним довкіллям;
- ознайомлення з передовим педагогічним досвідом роботи з ознайомлення дітей з суспільним довкіллям;
- практичне опанування навичками і вміннями здійснювати навчально-виховну роботу з дітьми під час занять та у повсякденні;
- підготовка до практичного втілення набутих знань у сучасних умовах суспільного дошкільного виховання;
- формування умінь і навичок писати конспекти планування різних видів роботи з ознайомлення дітей з суспільним довкіллям в різних вікових групах, з дітьми різних категорій і за різних соціальних умов;

- формування вміння планувати спільну роботу дошкільного закладу, сім'ї і школи щодо ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

3. Компетентності та програмні результати навчання за ОП.

Компетентності за ОП: **КЗ-4.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. **КЗ-6.** Здатність до міжособистісної взаємодії. **КЗ-7.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. **КС-4.** Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі). **КС-5.** Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими. **КС-7.** Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів). **КС-13.** Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку. **КС-15.** Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

Програмні результатами навчання за ОП: **ПР-02.** Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій. **ПР-04.** Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. **ПР-09.** Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти. **ПР-12.** Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці. **ПР-18.** Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям.

Тема 1. Психолого-педагогічні засади методики ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям.

Предмет і завдання методики ознайомлення дітей з довкіллям Наукові засади методики ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Принципи та наукові підходи, які покладено в основу методики ознайомлення дітей з суспільним довкіллям. Діяльнісний підхід до організації життєдіяльності дітей у довкіллі. Актуальні проблеми методики ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям. Розвивальний потенціал навколишнього середовища.

Тема 2. Зміст та засоби ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям.

Програмне забезпечення ознайомлення дітей з предметним довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Становлення особистості дошкільника у предметно-розвивальному середовищі дошкільного закладу. Засоби ознайомлення дітей з довкіллям Методика застосування карт розумових дій на різних видах занять. Форми ознайомлення дітей із довкіллям. Гра-стратегія – інтерактивна форма навчання дошкільників.

Тема 3. Форми ознайомлення дітей із суспільним довкіллям.

Форми ознайомлення дітей із довкіллям. Методика застосування карт розумових дій на різних видах занять. Сучасні підходи до таксономії навчально-розвивальних занять з дітьми. Гра-стратегія – інтерактивна форма навчання дошкільників.

Тема 4. Сучасні державні документи щодо охорони життя і здоров'я дітей, впливу соціальної дійсності, на становлення особистості в дошкільному дитинстві.

Конституція України про права і обов'язки громадян щодо забезпечення повноцінного розвитку дітей, підготовки їх до самостійного життя. Закон України «Про охорону дитинства». Закон України «Про дошкільну освіту».

Тема 5. Методи і прийоми ознайомлення дітей із предметним довкіллям.

Характеристика методів і прийомів ознайомлення дітей із предметним довкіллям. Організація спостережень дітей у предметному довкіллі. Екскурсії - огляди, розглядання предметів і бесіда про них, екскурсії за межі дошкільного закладу. Бесіди за змістом картин.

Змістовий модуль 2. Науково-методичні засади ознайомлення дітей із соціальним довкіллям

Тема 1. Діти в соціальному довкіллі.

Дитинство як педагогічна категорія. Готовність вихователів до реалізації принципів гуманістичної педагогіки. Багатовекторність соціуму у свідомості дітей. Принципи взаємовідносин дітей і дорослих у сучасному освітньому просторі. Стосунки з однолітками як чинник формування уявлень про соціальний і предметний світ. Дитяча субкультура як один зі структурних компонентів ровесницьких стосунків на етапі дошкільного дитинства. Структурні складові дитячої субкультури. Функції дитячої субкультури.

Тема 2. Виховання у дошкільників відповідального ставлення до довкілля.

Ознайомлення дітей з правилами пожежної безпеки. Ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху.

Тема 3. Ознайомлення дітей з явищами суспільного життя.

Соціалізація як педагогічний процес. Середовище як соціалізуючий фактор. Мікро-мезо-, і макро-фактори соціалізації. Педагогічний сенс компонентів соціалізації (мета, зміст, засоби, функції).

Тема 4. Ознайомлення дітей з рідним краєм і Батьківщиною.

Ознайомлення дітей з рідним краєм і Батьківщиною. Ознайомлення дітей з національними символами України.

Тема 5. Економічне виховання дітей дошкільного віку.

Формування в дітей основ економічної культури. Сутність поняття «економічна соціалізація», «економічне виховання».

Тема 6. Співпраця з батьками по ознайомленню дошкільників з суспільним довкіллям.

Особливості уявлень дітей про сім'ю. Роль сім'ї та ЗДО у становленні дитячої особистості. Врахування гендерних особливостей, та формування статево-рольової поведінки. Психолого-педагогічні умови ефективності співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками по ознайомленню дошкільників з суспільним довкіллям. Напрямки роботи з батьками по ознайомленню дошкільників з суспільним довкіллям. Форми роботи з батьками по ознайомленню дітей з навколишньою дійсністю.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усь го	у тому числі					усь го	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям.

Тема 1. Психолого-педагогічні засади методики ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям		2	2		6					6
Тема 2. Зміст та засоби ознайомлення дітей дошкільного віку з довкіллям		2	2		4					4
Тема 3. Форми ознайомлення дітей із суспільним довкіллям		2		2	6		2			6
Тема 4. Сучасні державні документи щодо охорони життя і здоров'я дітей, впливу соціальної дійсності, на становлення особистості в дошкільному дитинстві		2	2		4			2		4
Тема 5. Методи і прийоми ознайомлення дітей із предметним довкіллям		2		2	6		2			10
Разом за змістовим модулем 1		10	6	4	26		4	2		30

Змістовий модуль 2. Науково-методичні засади ознайомлення дітей із соціальним довкіллям

Тема 1. Діти в соціальному довкіллі.		2		2	4					10
Тема 2. Виховання у дошкільників відповідального ставлення до довкілля			2		2		2			10
Тема 3. Ознайомлення дітей з явищами суспільного довкілля		2		2	4					10
Тема 4. Ознайомлення дітей з рідним краєм і Батьківщиною		2	2		2			2		10
Тема 5. Економічне виховання дітей дошкільного віку		2		2	4					6
Тема 6. Співпраця з батьками по ознайомленню дошкільників з суспільним довкіллям		4	2		4					4
Разом за змістовим модулем 2		12	6	6	20		2			50

Усього годин		22	12	10		46		6	2			80
Модуль 2												
ІНДЗ			-	-		-			-	-		-
Усього годин		22	12	10		46		6	4			80

6. Теми семінарських / практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1.	Безпосередні та опосередковані методи ознайомлення дітей з довкіллям.	2
2.	Методика ознайомлення дітей з якостями та властивостями предметів та з явищами суспільного життя.	2
3.	Формування у дітей основ економічної культури.	2
4.	Діти в соціальному довіллі	2
5.	Методи і прийоми ознайомлення дітей із предметним довіллям	2
6.	Соціальний розвиток дитини як взаємозв'язок соціалізації.	2
7.	Діти в соціальному довіллі	2
8.	Ознайомлення дітей з явищами суспільного довілля	2
9.	Ознайомлення дітей з рідним краєм і Батьківщиною	2
10.	Економічне виховання дітей дошкільного віку	2
11.	Співпраця з батьками по ознайомленню дошкільників з суспільним довіллям	2
		12

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1.	Виховання у дошкільників відповідального ставлення до довілля	2
2.	Ознайомлення дітей з явищами суспільного життя	2
3.	Ознайомлення дітей з рідним краєм і Батьківщиною	2
4.	Економічне виховання дітей дошкільного віку	2
5.	Співпраця з батьками по ознайомленню дошкільників з суспільним довіллям	2
		10

8. Самостійна робота

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу. Її спрямовано на засвоєння знань, формування вмінь та навичок навчання іноземної мови дітей дошкільного віку. Вона сприяє розвитку інтересу майбутніх педагогів до творчої роботи і здатності розв'язання наукових завдань.

Зміст самостійної роботи визначається робочою навчальною програмою з дисципліни та методичними рекомендаціями викладача. Для самостійного опрацювання рекомендовано опрацювання наукової літератури та періодичних видань.

Самостійна робота з дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довіллям» передбачає підготовку теоретичних питань курсу; опрацювання лекційного матеріалу; виконання завдань для самоконтролю та самостійної роботи; опрацювання нормативно-правової бази, періодичної літератури; підготовку наукових повідомлень.

№	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин
---	-----------------------------	-----------------

з/п		Денна форма	Заочна форма
1.	Простежити динаміку ускладнення завдань ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям у діючих програмах за віковими групами. Підберіть 2-3 дидактичні гри для розвитку комунікативних вмінь дитини (назва, вікова група, мета, програмове завдання, правила, ускладнення)	6	10
2.	Підготуйте конспект та атрибути для проведення сюжетно-рольової гри (приклад: Дошкільне виховання 2011, № 9). Розробити систему попередньої роботи. Скласти карту розумових дій на довільну тему для дітей дошкільного віку (Віковий період на вибір). Скласти конспект заняття з ознайомлення дошкільників з ознайомлення з рідним краєм для дітей старшої групи	6	10
3.	Скласти міні-словник-довідник з дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям»	4	10
4.	Скласти конспект екскурсії (екскурсії-огляду) з ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям за запропонованими темами: · екскурсії-огляди (усі вікові групи). - Молодша група: «Роздягальня», «Спальня», «Ігрова кімната», алетна кімната», «Куточок іграшок», «Ігровий майданчик». - Середня група: «Кухня», «Музична зала», «Спортивна зала», «Едичний кабінет», тематичні кімнати за умови їх наявності в дошкільному закладі («Кімната казки», «Світлиця» тощо). - Старша група: «Пральня», «Кабінет завідувача (директора «Методичний кабінет», «Кабінет кастеляни», «Протипожежний точок» та ін.); - екскурсії за межі дошкільного закладу (з середньої групи). О сентовна тематика: «Магазин», «Перукарня», «Пошта», «Аптек «Бібліотека», «Школа», «Екскурсія до пам'ятника у мікрорайоні «Екскурсія вулицею мікрорайону»та ін.)	6	10
5.	Доберати літературні твори (не менше п'яти) для ознайомлення дітей з явищами природи, продумайте зміст ознайомлювальної бесіди за одним із текстів за вибором. Скласти аотовану бібліографію методичних статей і розробок із часопису «Дошкільне виховання» з теми «Формування в дітей основ екологічної культури» (не менше 5 найменувань джерел)	6	10
6.	Підготуватися та провести дискусію з теми «Світ дитинства – автономна соціокультурна реальність»	6	10
7.	Підготувати реферати на тему: «Образ і нормативний статус дитини у традиційних культурах» «Облаштування розвивального життєвого простору в умовах ДНЗ» «Стимульоване та стихійне середовище розвитку дитини» «Соціально-психологічний портрет сучасного дошкільника»	6	10
8.	Підготувати реферати на тему: «Метод проектів у ознайомленні дітей із навколишнім середовищем»	6	10

	«Класифікація засобів ознайомлення дітей із довкіллям» «Інтерактивні форми навчання дітей дошкільного віку»		
		46	80

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни *«Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям»*. Завершується виконання студентами ІНЗД прилюдним захистом.

Метою індивідуального навчально-дослідного завдання: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, практичних занять і охоплює кілька тем або весь зміст навчальної дисципліни.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді тез та публікацій їх у збірниках наукових праць.

Тематика індивідуально навчально-дослідних завдань:

1. Провести вивчення питання щодо історичний розвиток методики ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Оформити у вигляді статті до студентського журналу «Збірник наукових студентських праць».

2. Провести вивчення питання щодо світових тенденцій соціалізації суспільства та їх вплив на освіту. Оформити у вигляді статті до студентського журналу «Збірник наукових студентських праць».

3. Провести теоретичне дослідження щодо становлення особистості дошкільника у предметно-розвивальному середовищі дошкільного закладу, представити у вигляді презентації.

4. Провести теоретичне дослідження щодо значення іграшки у розвитку дитини, її освітня і виховна цінність., представити у вигляді презентації.

5. Провести дослідження щодо дитячої субкультури як однієї із структурних компонентів стосунків на етапі дошкільного дитинства. Представити у вигляді доповіді на конференції (презентації).

6. Провести науково-теоретичне дослідження процесу соціалізації як педагогічний процес, представити у формі наукового звіту (презентації).

7. Провести науково-теоретичне дослідження сутнісні понять «економічна соціалізація» та «економічне виховання», представити у формі наукового звіту (презентації).

8. Представити мультимедійну презентацію: «Розвивальний життєвий простір ЗДО»

10. Методи навчання

Розповідь, обговорення, пояснення, дискусія; ілюстрація, демонстрація, спостереження; репродуктивні, проблемно-пошукові й дослідницькі; особистісно-орієнтовані, індуктивні, дедуктивні.

11. Методи контролю

Усне опитування, перевірка конспектів першоджерел, реферат, перевірка результатів дослідження, перевірка зошитів з практичними роботами, контрольна робота, тестові завдання.

12. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка «**відмінно**» виставляється за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

Оцінка «**добре**» виставляється за вияв студентом повних, систематичних знань з дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури; здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але студент допускає несуттєвих помилок при викладанні матеріалу.

Оцінка «**задовільно**» виставляється за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною та додатковою літературою, передбаченою програмою; студент допускає суттєвих помилок при викладанні матеріалу, але спроможний усунути їх із допомогою викладача.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється за викладення студентом матеріалу, що складає менше 50% необхідного обсягу; незнання основного активного словника і граматичних правил: невміння передати навчальну інформацію засобами іноземної мови адекватно, неспроможність дати відповіді на запитання викладача.

Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентіві, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

13. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Приклад для екзамену (денна форма)

Поточне оцінювання і самостійна робота											ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2					20	10	100
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11			
10	5	5	5	5	5	10	5	5	5	10			

Приклад для екзамену (заочна форма)

Поточне оцінювання і самостійна робота				ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		20	10	100
T 1	МК1	T 2	МК2			
25	10	25	10			

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка в ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
75–81	C		
69–74	D		
60–68	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	

1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

14. Рекомендована література

Основна

1. Трофаїла Н.Д. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : теоретичний аспект навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. Д. Трофаїла, Л. В. Іщенко. Умань : Візаві, 2023. 170 с.
2. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська І І. Кичата, Ю. М. Палець; за наукового редагування О. Д. Рейпольської). Тернопіль 6 Мандрівець, 2016. 72 с.
3. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. кер. Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун.-т ім. Б. Грінченка., 2016. 340 с.
4. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навч-методпос. доБазової програма «Я у Світі»/ Кононко О. Л. – К.: Світич, 2009. – 208с
5. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: [монографія: у 2-х ч]. – Частина друга. Концепція, Програма розвитку та освітні програми ДНЗ / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. – 284 с.
6. Беленька Ганна. Ознайомлення дошкільників зі складними явищами навколишнього світу: крок за кроком / Ганна Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу, – 2013. – №2 (51). С. 42–49. [Електронний ресурс]: – <http://elibrary.kmpu.edu.ua/796/>
7. Борисова З. Н. Виховання дошкільника в праці / З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, М. А. Машовець та ін. – 2-ге вид.,стер. – К., 2002. – 112 с

Допоміжна

1. Аматыєва О. П. Дитина – педагог: сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної дошкільної та початкової освіти / О. П. Аматыєва, Г. В. Беленька, Н. В. Гавриш, В. В. Докучаєва, В. В. Желанова. Луганськ : Видавництво ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка», 2010 . 491 с.
2. Карабаєва І. І. Розвиток пізнавальної активності дошкільників в умовах середовища взаємодії дітей з дорослими // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. С.Г. Костюка НАПН України. / І. І. Карабаєва, О. Д. Літченко [за ред. С.Д. Максименко]. К : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, 2011. т.7, вип.25 208с. С. 87 – 94.
3. Крутій К.Л. Проектування освітнього простору дошкільного навчального закладу як умова розвитку здібностей дитини / К. Л. Крутій.[Електронний ресурс]: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp1/Krutij.pdf
4. Пасічник Алла Розвиток етичних уявлень дітей дошкільного віку в інтерактивному театрі / Алла Пасічник // Педагогічна освіта: теорія і практика. 2012. №11. С. 319-323. [Електронний ресурс]: – <http://elibrary.kmpu.edu.ua/340/>
5. Товкач І.Є.Хочу бути мамою, хочу бути татом. Навч.-метод. Посіб / І. Є. Товкач. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 366 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Лінгвістична школа для малюків <http://poliglotik.ucoz.ru/>
2. <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/>

3. <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/programy.html>